

بررسی عوامل موثر در توسعه پایدار زیست محیطی رویدادهای ورزشی در ایران؛ یک تحلیل تماتیک

یعقوب بدری آذرین^۱
شبنم صدقی^۲
محمدرسول خدادادی^۳
رضا شجیع^۴

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۷/۹/۵

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۷/۱۰/۳۰

این پژوهش با هدف شناسایی عوامل موثر در توسعه پایدار زیست محیطی رویدادهای ورزشی در ایران با استفاده از تحلیل تماتیک انجام شده است. به منظور انجام این پژوهش کیفی، از بین جامعه تحقیق که مطلعین کلیدی ورزش و محیط زیست را شامل می‌شد، از طریق نمونه‌گیری غیراحتمالی هدفمند، با ۱۸ نفر از متخصصان و مسئولان مدیریت ورزشی و محیط زیست کشور مصاحبه عمیق انجام گردید. در روش تحقیق، ضمن گردآوری داده‌ها مجموعه‌ای از کدها و مفاهیم اولیه استخراج گردیدند که از طریق تحلیل تماتیک آنها مضامین و مقوله‌های نهایی علی، زمینه‌ای و مداخله‌گر به دست آمدند.

یافته‌های تحقیق در قالب سه عنوان عوامل علی شامل اصالت محیط زیست و وضعیت زیست محیطی موجود، الزامات و کنش متقابل ورزش و محیط زیست، ماهیت توسعه-محور رویدادهای ورزشی، عوامل زمینه‌ای شامل زیرساخت‌های سبز و محیط زیست میزبان، الزامات و نظام مندی سیستم زیست محیطی ورزش، نهاد حاکمیتی، سهم ورزش در توسعه کشور، پیوست فرهنگی و سازمانی، نظام‌نامه مدیریتی و در

E-mail: Shb_sedghi@yahoo.com

۱. استاد، مدیریت ورزشی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران
۲. دانشجوی دکتری مدیریت ورزشی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران (نویسنده مسئول)
۳. استادیار، مدیریت ورزشی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران
۴. استادیار، مدیریت ورزشی، دانشگاه پیام نور، ایران

نهایت عوامل مداخله گر شامل ماهیت رویداد و محیط زیست، عوامل محیطی و مالی کلان، منابع داخلی و خارجی، نظارت، قانون گریزی و لابی گری و ساختار صنعت ورزش کشور بررسی شدند. بدین ترتیب، طریق برنامه ریزی راهبردی و اجرایی نمودن راهبردهای متناسب می توان در جهت توسعه پایدار زیست محیطی رویدادهای ورزشی و در نهایت توسعه پایدار صنعت ورزش کشور گام های موثری برداشت.

واژگان کلیدی: توسعه پایدار، رویداد ورزشی، محیط زیست و تحلیل تماتیک

مقدمه

محیط زیست و حفاظت از آن موضوعی است که از ابتدای زندگی اجتماعی بشر مورد توجه بوده است. امروزه وجود مسائل و مشکلاتی نظیر آلودگی محیط زیست، مشکل رفع پسماندهای صنعتی، بحران انرژی و غیره، سبب توجه به امر حفاظت از محیط زیست به عنوان پیش شرط لازم برای پایداری برنامه های رشد و توسعه سازمان ها شده است (معینی و همکاران، ۲۰۱۴: ۲۲۳-۱۹۷). اگرچه اصول زیست محیطی در مفهوم توسعه پایدار جزو اصول بسیار مهم به شمار می آیند، توسعه پایدار ادغامی متعادل از اصول اقتصادی، طبیعی و اجتماعی می باشد. این مفهوم از دیدگاه الکینگتون^۱ (۱۹۹۷) در قالب رویکرد سه گانه به تایید بسیاری از نویسندگان درآمده است (کولینز و استگ^۲، ۱۹۹۷: ۵۵۵-۵۷۷، دایلیک و هوکرتز^۳، ۲۰۰۲: ۱۳۰-۱۴۱، ساویتز^۴، ۲۰۱۳). از طرف دیگر، مبحث توسعه پایدار با تأکید بر مفهوم توسعه پایدار مبتنی بر نیازهای یکپارچه جهت بهبود رفاه انسانی با تأکید بر کاهش تخریب محیطی نیز در نظر گرفته شده است (پاریش^۵، ۲۰۱۰: ۵۱۰-۵۲۳)؛ به طوری که از زمان مطرح شدن توسعه پایدار در گزارش برانت لند، تمایز بین سیاست گذاری پایدار از سیاست گذاری زیست محیطی مشکل تر شده است. گزارش های مربوط به توسعه پایدار اغلب با عباراتی درباره پایداری به عنوان حراست از رفاه نسل های آینده شروع می شود، اما سپس با تأکید بر سیاست های زیست محیطی ادامه می یابد (پزی^۶، ۲۰۰۴: ۳۳۹-۳۵۹). همان گونه که دوبسون^۷ (۲۰۰۳) نیز اشاره می کند، کار روی توسعه پایدار اساساً درباره حفاظت از محیط زیست است. در اصطلاح سیاست گذاری، توسعه پایدار به بهبود زیست محیطی و چالش های آن مرتبط می باشد. آگه من^۸ و همکاران (۲۰۰۳) نیز اشاره می کنند که مباحث تئوری های پایداری بر روی محیط زیست متمرکز است (کروگر^۹، ۲۰۰۷: ۲۱۵-۲۲۳). ورزش امروزه به عنوان یکی از پایه های اساسی در نظریات جامعه شناسی شهری و برنامه ریزی شهری مطرح است. توجه به ورزش به عنوان یکی از مهمترین راهکارها برای مقابله با پیامدهای منفی شهرنشینی و تحقق توسعه پایدار شهری ضروری می باشد (کیخسروی، ۱۳۹۲)، ولی ورزش نیز مانند بسیاری از فعالیت های دیگر ممکن است آثار مفید یا زیانبخشی برای محیط زیست داشته باشد. به عنوان مثال، عرصه های مهم ورزشی مثل استادیوم ها، مصرف کننده حجم عظیمی از انرژی های تجدیدناپذیر هستند؛ به طوری که در ایالت متحده به تنهایی اماکن فیزیکی ۱۴ درصد از کل آب آشامیدنی کشور، تولید ۳۰ درصد از کل زباله، ۴۰ درصد از مصرف مواد پلاستیکی، ۳۸ درصد از تولید گازهای گلخانه ای، ۲۴ تا ۵۰ درصد از انرژی مصرفی و ۷۲ درصد از برق مصرفی را به خود اختصاص می دهند (شورای ساختمان سازی سبز ایالت متحده، ۲۰۰۹).

1. Elkington
2. Collins and Steg
3. Dyllick and Hockerts
4. Savitz
5. Parrish
6. Pezzey
7. Dubson
8. Agerman
9. Krueger

اکنون افکار عمومی بر روی مشکلات زیست محیطی حاصل از رویدادهای بزرگ مانند بازی‌های المپیک متمرکز شده و توجه کمی به دیگر فعالیت‌های ورزشی و سایر رویدادها معطوف گردیده است. اثرات رویدادهای بزرگ محسوس‌تر و مهم‌تر است، اما فعالیت‌های دیگر نیز می‌توانند به علت حضور تعداد زیادی از مردم، اثرات منفی بر محیط زیست داشته باشند (بهمن پور، ۱۳۹۴: ۹)؛ چرا که تصمیم به فعالیت ورزشی در وهله اول تاثیر چندانی بر محیط زیست ندارد، ولی هنگامی که تعداد انبوهی از ورزشکاران به تمرین، رقابت و سفر برای شرکت در مسابقات می‌پردازند، تاثیر آن ملموس‌تر خواهد بود. آلودگی آب و هوا، سروصدای زیاد، آلودگی نوری، ترافیک، استفاده از منابع طبیعی تجدیدپذیر مانند آب، کاغذ و چوب، تولید گازهای گلخانه‌ای بر اثر استفاده از وسایل برقی، سوراخ شدن لایه ازن در اثر به کارگیری تجهیزات سرمایشی، استفاده از مواد شیمیایی و آفت کش‌ها در زمینه چمن و استخرها، مصرف بیش از حد آب، تخریب زمینه‌ای ورزشی برای استفاده به عنوان استادیوم و ورزشگاه و... از مهم‌ترین تغییراتی هستند که به دنبال ورزش و فعالیت بدنی ممکن است در محیط زیست ایجاد شوند. از طرفی محیط زیست تاثیر چشم‌گیری بر سلامت ورزشکاران و تماشاگران شرکت‌کننده در رویدادهای ورزشی دارد. بنابراین هرچه شرایط زیست محیطی بهبود یابد، سلامت ورزشکاران و تماشاگران نیز بیشتر تضمین خواهد شد (فراهانی، ۱۳۹۶: ۸۹).

در حقیقت ورزش و محیط زیست کاملاً با یکدیگر در ارتباط متقابل اند و باید به طور هم‌زمان از دو جنبه یاد شده مورد توجه قرار گیرند. از سوی دیگر، به علت شرایط محیط زیستی حاکم بر دنیا و کشورمان و مطابق با گزارشات سازمان حفاظت از محیط زیست ایران پیرامون تغییرات آب و هوا در دنیا و نیز ایران، توسعه صنعتی و تخریب محیط زیست و ایجاد تولید گازهای گلخانه‌ای در اتمسفر، تشدید فرآیند گرم شدن زمین، ضرر وارده به درآمد ناخالص ملی (به ازای هر درجه افزایش گرمای زمین، افزایش شش درصدی مصرف آب و تبخیر و کاهش سه درصدی درآمد ناخالص ملی)، لزوم توجه به مسائل محیط زیستی در کشور افزایش یافته (گزارش راهبردی وزارت ورزش و جوانان، ۱۳۹۴: ۲۵) و با توجه به اهمیت مسائل توسعه زیست محیطی در صنعت ورزش، جوامع امروری خواستار ایجاد بستر مناسب برای تولید و شتاب لازم جهت رسیدن به توسعه همه جانبه هستند. در ایران نیز به صورت جسته و گریخته توسط وزارت ورزش و جوانان و با فدراسیون‌های ورزشی، کارگاه‌هایی جهت آشنایی ورزشکاران با اصول حفاظت از محیط زیست برگزار شده است، ولی هیچ‌گونه نظام یا راهبرد جامعی جهت شناسایی عوامل موثر در توسعه پایدار زیست محیطی ورزش که مبتنی بر یافته‌های پژوهشی باشد، وجود ندارد. در این راستا، اهمیت مطالعه و تبیین مؤلفه‌های موثر در سلامت شهروندان و شناسایی این عوامل و پیاده کردن آن در برنامه‌های آتی، ایجاد انگیزه در جامعه ورزش برای شرکت در فعالیت‌های مشارکتی زیست محیطی، اجتماعی، اقتصادی و افزایش آگاهی ورزشکاران و دست‌اندرکاران غیر قابل انکار است و بازخورد آن به صورت اطلاعات علمی و عملی به سیاستگذاران کلان موجب کمک به مسئله مهم توسعه پایدار کشورهاست و هرگونه تلاش در جهت پیشبرد این اهداف و شناسایی عوامل موثر و دخیل در دست‌یابی به اهداف توسعه پایدار صنعت ورزش و به دنبال آن اهداف کلان توسعه پایدار کشور لازم و ضروری می‌باشد. از این رو، این پژوهش کیفی به دنبال پاسخ برای سوالات زیر است:

۱. عوامل زمینه‌ای موثر در توسعه پایدار رویدادهای ورزشی ایران کدام اند؟

۲. عوامل علی موثر در توسعه پایدار رویدادهای ورزشی ایران کدام اند؟

۳. عوامل مداخله‌گر موثر در توسعه پایدار رویدادهای ورزشی ایران کدام اند؟

روش شناسی پژوهش

بررسی حاضر به روش کیفی و با استفاده از ابزار مصاحبه عمیق با ۱۸ نفر از متخصصان مدیریت ورزشی آشنا به موضوع پژوهش، متخصصان محیط زیست، مسئولان و مدیران کنونی و سابق سازمان حفاظت از محیط زیست و مسئولان وزارت ورزش و جوانان و کمیته ملی المپیک به اجرا در آمد. روش نمونه‌گیری در این تحقیق از نوع غیراحتمالی هدفمند نظری با استفاده از تکنیک گلوله برفی (زنجیره‌ای) بود. در این روش پژوهشگر ابتدا افرادی را شناسایی می‌کند و پس از دریافت اطلاعات، از آن‌ها می‌خواهد که فرد یا افراد دیگری را به وی معرفی کنند. این روش برای شناسایی افراد متخصص در یک زمینه خاص استفاده می‌شود (بازرگان، ۱۳۸۷). مصاحبه‌ها تا حد اشباع نظری ۱۸ ادامه یافت. به بیان دقیق‌تر، مصاحبه‌ها تا زمانی که برای محقق آشکار شد که دیگر نمونه‌های آماری داده‌های جدیدی در محورهای مطروحه ارائه نمی‌کنند و مباحث حالت تکراری یافته است، ادامه یافت. پس از اتمام مصاحبه‌ها اقدام به مطالعه عمیق‌تر مبانی نظری و تحقیقات پیشین شد تا از ترکیب مفاهیم گذشته، تجربیات پژوهشگر و نظرات صاحب‌نظران به مراحل بعدی تحلیل داده‌ها و در نهایت شناسایی مولفه‌های ثانویه و تم‌های اصلی پرداخته شود. روش تحلیل داده‌های گردآوری شده، تحلیل موضوعی یا تماتیک است که از متعارف‌ترین و پرکاربردترین روش تحلیل داده‌های کیفی به ویژه در مردم‌نگاری و یا در تحلیل داده‌های متنی مصاحبه‌ای است. نحوه طبقه‌بندی و کدگذاری داده‌های مصاحبه‌ای این‌گونه بود که ابتدا در هر مصاحبه عبارات، توضیحات، جملات و اشاراتی را که به نوعی حکایت از تلاش افراد مورد مصاحبه برای بیان عوامل موثر در توسعه پایدار زیست محیطی داشت، استخراج شد و سپس بر اساس مقوله‌های معنایی مشترک گروه‌بندی گردیدند. سپس بر اساس وجوه مشترک عبارات گروه‌بندی شده در هر کدام از مقولات و طی فرآیند سلسله‌مراتبی، تم‌های مرتبط و سپس تم‌های اصلی و در نهایت تم‌های مرکزی شناسایی شدند. در مرحله بعدی، ارتباط مقوله‌های به دست آمده با پدیده اصلی تحقیق یعنی توسعه پایدار رویدادهای ورزشی در سه عنوان زیر (اشتراوس و کوربین، ۲۰۰۸) مورد کاوش قرار گرفت:

۱. شرایط علی: این شرایط باعث ایجاد و شکل‌گیری پدیده یا طبقه هسته‌ای می‌شوند.
 ۲. شرایط زمینه‌ای: سلسله‌شرایطی که در آن فرآیندها و تعاملاتی برای اداره، کنترل و پاسخ به پدیده صورت می‌گیرد.
 ۳. شرایط مداخله‌گر: این شرایط به مثابه بستری باعث تخفیف یا تشدید پدیده‌ها می‌شوند.
- در این پژوهش کیفی، روایی درونی از طریق ارائه نتایج به دست آمده به آزمون شوندگان (مشارکت‌کنندگان در پژوهش) بررسی گردید؛ به طوری که آنها نیز یافته‌ها را مورد تایید قرار دادند و از روایی پژوهش اطمینان بیشتری حاصل شد. در زمینه روایی بیرونی با انتقال‌پذیری نیز سعی شد با توجه به تخصص و جایگاه سازمانی هریک از مصاحبه‌شوندگان و لحاظ کردن این موضوع در انتخاب آنها، احتمال انتقال مفاهیم به سایر محیط‌ها افزایش داده شود. همچنین برای سنجش پایایی در این پژوهش، از روش پایایی بازآزمون استفاده شد که به میزان سازگاری طبقه‌بندی داده‌ها در طول زمان اشاره دارد.

یافته‌های پژوهش

در ابتدا به توصیف مختصری از ویژگی‌های جمعیت شناختی مشارکت‌کنندگان پرداخته می‌شود که در قالب میانگین سن، جنس، سابقه کاری و سطح تحصیلات ارائه می‌گردد. میانگین سن گروه مشارکت‌کنندگان ۴۶ سال، ۸۸ درصد آنان مرد، میانگین سابقه کاری ۱۹ سال و از نظر سطح تحصیلات ۸۹ درصد از آنها مدرک دکتری و ۱۱ درصد، مدرک فوق لیسانس را دارا بودند.

ابتدا کد گذاری یک نمونه از مصاحبه‌ها در مورد یک عامل شناخته شده (عامل مداخله‌گر نظارت، قانون‌گریزی و لابی‌گری) در جدول ۱ و نتایج نهایی تحلیل داده‌ها با استفاده از روش تحلیل تماتیک در جداول ۲، ۳ و ۴ ارائه می‌شود.

جدول ۱: کد گذاری یک نمونه از مصاحبه‌ها در مورد یک عامل مداخله‌گر

مقوله	مفهوم	کدهای ثانویه	کدهای اولیه
نظارت، قانون‌گریزی و لابی‌گری	روابط غیر رسمی و عملیات نمادین	تیمبره سازی، حرکات نمادین و سوء تعبیر در تصمیمات	اجرائی نشدن شاخص‌های زیست محیطی تدوین شده توسط دفتر توسعه پایدار و محیط زیست وزارت ورزش و جوانان
			اجرائی نشدن برنامه‌های راهبردی سازمان حفاظت از محیط زیست
			عدم پیروی از اسناد بالادستی در حفاظت از انرژی‌های پایه
			داشتن جنبه تشریفاتی و نمادین برخی از قوانین موجود و اجرا شدن تنها بخشی از آن به صورت واقعی
			وجود جنبه‌های نمایشی و پوپولیستی موضوعات زیست محیطی
			دور زدن قانون توسط مدیران، برنامه‌ریزان و اجراکنندگان به وسیله بیان عدم اطلاع از اهمیت مسائل زیست محیطی
			وجود برخی مراکز به ظاهر محیط‌زیستی در ورزش به صورت نمادین در جهت ارائه آمار و گزارش کاری
	تعهد سازمان‌های مسئول	تعهد سازمان‌های مسئول	میزان تعهد سازمان‌های متولی رویداد ورزشی در راستای توسعه پایدار زیست محیطی آن
			عدم جدیت سازمان حفاظت از محیط زیست در اجرایی نمودن اهداف و راهبرد‌های راهبردی اش
			وجود لابی‌گری‌ها در صنعت ورزش کشور به عنوان مانعی در جهت دستیابی به اهداف توسعه پایدار زیست محیطی در این صنعت
			وجود رانت‌ها و تیم‌های غیر رسمی در بهره‌وری از منابع طبیعی
	وجود نیروهای غیر رسمی و سیاست‌یون	وجود نیروهای غیر رسمی و سیاست‌یون	سوء استفاده سیاست‌یون و سایر سازمان‌ها از ورزش و رویدادهای ورزشی در راستای منافع شخصی
			میزان رعایت و اجرای پیوست محیط‌زیستی رویدادهای ورزشی توسط سازمان‌های برگزارکننده و متولیان اصلی
			نظارت بر حسن اجرای قوانین و مقررات
			نقش ضمانت و پشتوانه اجرایی قوانین و مقررات حامی محیط‌زیست در رویدادهای ورزشی
نظارت بر حسن اجرای قوانین	ضمانت اجرایی قوانین و مقررات	وجود سیستم‌های غیربازخوردی برنامه‌های اجرایی در حوزه رویدادهای ورزشی	
		عدم پیگیری مستمر و وجود واحد ناظر در نحوه‌ی اجرا و برگزاری رویدادهای ورزشی	
		رویه‌های قضایی در مورد مجازات متخلفین محیط‌زیستی	
		نحوه مواجهه با متخلفان محیط‌زیستی در رویدادهای ورزشی	
برخورد قضایی با متخلفان	برخورد قضایی با متخلفان	رویه‌های قضایی در مورد مجازات متخلفین محیط‌زیستی	
		نحوه مواجهه با متخلفان محیط‌زیستی در رویدادهای ورزشی	

جدول ۲: یافته های حاصل از کدگذاری عوامل علی

مقوله	مفهوم	کد
اصالت محیط زیست و وضعیت موجود	مدیریت توسعه محور	مدیریت توسعه- محور، نقش محیط زیست در توسعه پایدار، مسئولیت اجتماعی فردی و سازمانی
	نیازهای زیست محیطی کشور	بحران های محیط زیستی، محیط زیست در حال توسعه،
الزامات و کنش متقابل ورزش و محیط زیست	ابعاد جهانی و ارتباط متقابل ورزش و محیط زیست	توسعه پایدار زیست محیطی و ورزش، ضرورت های بین المللی و حرفه ای
	جایگاه محیط زیست در ورزش	جایگاه ضعیف محیط زیست در ورزش کشور و جهان، جوانب محیط زیستی رویداد ورزشی
	اثرات منفی متقابل ورزش و محیط زیست	اثرات مخرب رویدادهای ورزشی، رویدادهای ورزشی در محیط های طبیعی، کنترل اثرات مخرب رویدادهای ورزشی، محیط زیست ناسالم و کیفیت زندگی، زیرساخت های ورزشی ناسازگار با محیط زیست
ماهیت توسعه-محور رویدادهای ورزشی	جایگاه ورزش و رویدادهای ورزشی	اهمیت بالای ورزش در جامعه، اهمیت بالای رویدادهای ورزشی، تاثیر ورزش در سطح رفاه و کیفیت جامعه
	توسعه پایدار زیست محیطی از طریق رویدادهای ورزشی	نقش ابزاری رویدادهای ورزشی، نقش ترویجی رویدادهای ورزشی، جامعیت ورزش، نقش های چندگانه رویدادهای ورزشی، فرهنگ سازی رویدادهای ورزشی، نفوذ ورزشکاران در جامعه
	الگوی ماندگار رویدادهای ورزشی	تاثیر ورزش بر سایر صنایع فعال کشور، میراث ماندگار رویدادهای ورزشی

جدول ۳: یافته های حاصل از کدگذاری عوامل زمینه ای

مقوله	مفهوم	کد
زیرساخت های سبز و محیط زیست میزبان	امکانات و فضاهای ورزشی سبز	زیرساخت های ورزشی، مکان یابی سازگار با محیط زیست، رشد هوشمند فضاهای ورزشی
	شاخص های منطقه میزبان	منابع طبیعی و شاخص های زیست محیطی میزبان، ویژگی های اجتماعی و فرهنگی میزبان
الزامات و نظام مندی سیستم زیست محیطی ورزش	موازین زیست محیطی در اماکن ورزشی سبز	زیرساخت های سازگار با محیط زیست، بهره برداری سبز از اماکن ورزشی، الزامات قانونی ساخت اماکن ورزشی سبز
	نظام نامه محیط زیستی و قوانین	ضوابط محیط زیستی رویدادهای ورزشی، نظام سیستماتیک و اجرایی رویدادهای ورزشی، متولیان قانون گذار و مصوبات زیست محیطی، مسئولیت و به روز بودن قوانین، سیستم مدون بازدارنده و مشوق، برنامه ریزی راهبردی رویدادهای ورزشی سبز
	موازین زیست محیطی موجود	دستورالعمل های محیط زیستی موجود در ورزش، استانداردهای جهانی
	سیستم رسیدگی به تخلفات و مراعات محیط زیستی	سیستم تشویقی و تنبیهی، لحاظ نمودن جریمه
نهاد حاکمیتی	نقش حمایتی دولت	حمایت دولت در ساخت اماکن و تجهیزات ورزشی سبز، حمایت دولت از رویدادها و طرح های ورزشی سبز، حمایت دولت از سرمایه گذاران ورزشی، حمایت دولت از طرح های ترویجی
	ارتباطات بین المللی	برقراری ارتباطات بین المللی قوی

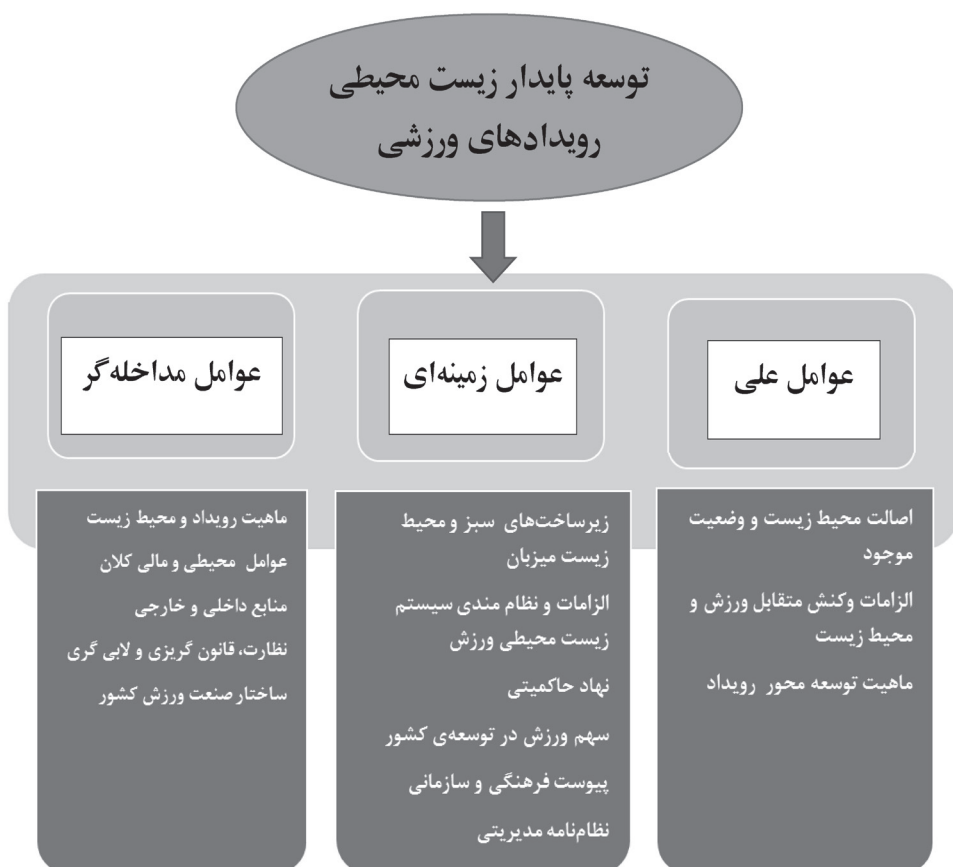
مقاله	مفهوم	کد
سهم ورزش در توسعه کشور	جایگاه ورزش و رویدادهای ورزشی	اهمیت صنعت ورزش در کشور، دیدگاه سنتی به صنعت ورزش، میزبانی رویدادهای ورزشی بزرگ
پیوست فرهنگی و سازمانی	فرهنگ زیست محیطی	دیدگاه های محیط زیست در کشور، نهادینه شدن و تعهد اخلاقی، ماهیت متفاوت حوزه ورزش و محیط زیست، اهمیت محیط زیست در ورزش کشور، تفکرات جامعه نسبت به ورزش و رویدادهای سبز، فرهنگ توسعه پایدار زیست محیطی
	متولیان اصلی توسعه پایدار ورزش کشور	جایگاه اصلی توسعه پایدار ورزش کشور
نظام نامه مدیریتی	برنامه ریزی نظام مند و راهبردی	دیدگاه سیستمی، برنامه ریزی راهبردی
	دیدگاه مدیران	مدیران متخصص و کاردان، دیدگاه مدیریتی سازمان های ورزشی، توجه مدیران ورزشی نسبت به اصول محیط زیستی، دیدگاه کمی و نتیجه گرایی در رویدادهای ورزشی
	ثبات مدیریتی و مدیران	پایداری مدیران لایق ورزشی، ثبات مدیریتی ورزش کشور

جدول ۴: یافته های حاصل از عوامل مداخله گر

مقاله	مفهوم	کد
ماهیت رویداد و محیط زیست	شرایط مقتضی رویداد ورزشی	نوع رشته ورزشی مورد نظر، فضاها و امکانات ورزشی، سیستم حمل و نقل، نوع رویداد ورزشی
	ماهیت مسائل محیط زیستی	بروز تدریجی مشکلات محیط زیستی
عوامل محیطی و مالی کلان	عوامل سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی کشور	نفوذ بالای سیاست در ورزش کشور، عوامل فرهنگی، اجتماعی و وضعیت اقتصادی کشور
	ابعاد مالی، بودجه ای و امکانات	مسائل و محدودیت های مالی، میزان بودجه اختصاصی، سرمایه گذاری ها و امکانات تخصصی
منابع داخلی و خارجی	منابع انسانی، قابلیت های کلیدی و داخلی سازمان	مدیران وزیر مجموعه های اجرایی، قابلیت های کلیدی و منابع داخلی سازمان های ورزشی، نیروها و منابع متخصص، سیستم های اطلاعاتی و مدیریت دانش
	مراکز علمی و تحقیقاتی	نیروهای دانشگاهی و علمی، پژوهش های تحقیقاتی و طرح های کاربردی، جشنواره ها و کنفرانس های مرتبط
	تجربه های موفق داخلی و خارجی	سابقه برگزاری رویداد ورزشی سبز، الگوهای خارجی
	ذینفعان سبز	حامیان مالی سبز، ورزشکاران، تماشاگران، مربیان و افراد برحسته، رسانه ها
نظارت، قانون گریزی و لابی گری	روابط غیر رسمی و عملیات نمادین	تبصره سازی، حرکات نمادین و سوء تعبیر در تصمیمات، تعهد سازمان های مسئول، وجود نیروهای غیر رسمی و سیاسیون
	نظارت بر حسن اجرای قوانین	ضمانت اجرایی قوانین و مقررات، برخورد قضایی با متخلفین
ساختار صنعت ورزش کشور	ساختار سازمان های ورزشی کشور	هم افزایی دستگاه های ذیربط و ساختارهای سازمانی، دولتی بودن صنعت ورزش، سازمان های مردم نهاد و داوطلبین

بر اساس مصاحبه‌های صورت گرفته و نتایج موجود در جداول بالا و شکل ۱، سه عامل کلی علی، زمینه‌ای و مداخله‌گر به عنوان عوامل موثر در توسعه پایدار زیست محیطی رویدادهای ورزشی قابل شناسایی است. عوامل علی شامل اصالت محیط زیست در توسعه پایدار و وضعیت زیست محیطی موجود، الزامات و کنش متقابل ورزش و محیط زیست، ماهیت توسعه-محور رویدادهای ورزشی، عوامل زمینه‌ای شامل زیرساخت‌های سبز و محیط زیست میزبان، الزامات و نظام مندی سیستم زیست محیطی ورزش، نهاد حاکمیتی، سهم ورزش در توسعه کشور، پیوست فرهنگی و سازمانی توسعه زیست محیطی ورزش، نظام‌نامه مدیریتی و در نهایت عوامل مداخله‌گر شامل ماهیت رویداد و محیط زیست، عوامل محیطی و مالی کلان، منابع داخلی و خارجی در دسترس، نظارت، قانون‌گریزی و لابی‌گری و ساختار صنعت ورزش کشور می‌باشند.

۱۸۳

شکل ۱

بحث و نتیجه گیری

امروزه توسعه پایدار ورزش کشور، اهمیتی بیش از پیش یافته است. در سال‌های گذشته برنامه‌های متعددی توسط نهادهای مختلف بخش تربیت بدنی و ورزش طراحی و اجرا شده، اما به نظر می‌رسد به دلیل عدم هماهنگی و انسجام کافی، از کارایی لازم برخوردار نبوده است (سازمان تربیت بدنی، ۱۳۸۲). از این رو، این تحقیق کیفی به دنبال شناسایی عوامل علی، زمینه‌ای و مداخله‌گر موثر در توسعه پایدار رویدادهای ورزشی ایران می‌باشد. شرایط علی: به شرایطی اطلاق می‌شود که باعث به وجود آمدن پدیده مورد مشاهده می‌شود (کوربین و اشتراوس، ۲۰۰۸). در این تحقیق منظور از شرایط علی، شرایطی است که سازمان‌های ورزشی کشور را وادار به برنامه‌ریزی و اقدام در راستای توسعه پایدار می‌نماید. عوامل علی طرح شده از سوی مصاحبه‌شوندگان در سه بخش «اصالت محیط زیست و وضعیت موجود»، «الزامات و کنش متقابل ورزش و محیط زیست» و «ماهیت توسعه - محور رویداد» طبقه‌بندی شدند که هرکدام نیز شامل زیرمجموعه‌هایی بودند:

نقش محیط زیست در مفهوم توسعه پایدار به عنوان یکی از زیرعوامل علی شناسایی شده در نتایج تحقیق، بسیار پررنگ بوده و در واقع علت اولیه طرح مفهوم توسعه پایدار در مقابل مفهوم عام توسعه، بحران‌های زیست محیطی به وجود آمده در کشورهای مختلف مبنی بر عدم توجه به محدودیت‌های منابع طبیعی و آسیب به محیط زیست بوده است. در نتیجه اولین برنامه برای رسیدن توسعه پایدار در صنعت ورزش و رویدادهای ورزشی را می‌توان اقداماتی در جهت حفظ منابع طبیعی و جلوگیری از تخریب محیط زیست دانست. در تایید عامل نقش محیط زیست در مفهوم توسعه پایدار می‌توان به تحقیقات پاریس^۱ (۲۰۱۰)، پزی^۲ (۲۰۰۴)، دوپسون^۳ (۲۰۰۳) و کروگر^۴ (۲۰۰۷) اشاره نمود. به علت شرایط محیط زیستی حاکم بر دنیا و کشورمان به عنوان عامل علی بعدی و مطابق با گزارشات سازمان حفاظت از محیط زیست ایران پیرامون تغییرات آب و هوا در دنیا و نیز ایران، کمبود منابع آبی و تجدید ناپذیر، بهره‌گیری بیش از حد از محیط زیست کشور، توسعه صنعتی و تخریب محیط زیست و ایجاد تولید گازهای گلخانه‌ای در اتمسفر، تشدید فرآیند گرم شدن زمین، ضرر وارده به درآمد ناخالص ملی (به ازای هر درجه افزایش گرمای زمین، افزایش شش درصدی مصرف آب و تبخیر و کاهش سه درصدی درآمد ناخالص ملی)، لزوم توجه به مسائل محیط زیستی در کشور افزایش یافته است (گزارش راهبردی وزارت ورزش و جوانان، ۱۳۹۴: ۲۵).

دومین عامل علی شناخته شده در این تحقیق، الزامات و کنش متقابل ورزش و محیط زیست می‌باشد. ورزش - به عنوان فعالیتی تفریحی و جسمانی - از طریق باشگاه‌ها، انجمن‌ها و دیگر سازمان‌ها، افراد بسیاری را در زیر چتر خود گرد می‌آورد، اما مانند بسیاری از دیگر فعالیت‌های انسانی، به محیط زیست آسیب می‌رساند. در حقیقت، ورزش و محیط زیست کاملاً با یکدیگر در ارتباط متقابل اند و باید به طور هم‌زمان مورد توجه قرار گیرند (بهمن پور، ۱۳۹۴) و عرصه‌های مهم ورزشی مثل استادیوم‌ها مصرف‌کننده حجم عظیمی از

1. Parrish
2. Pezzey
3. Dubson
4. Krueger

انرژی‌های تجدید ناپذیر هستند (شورای ساختمان سازی سبز، ۲۰۱۱).

سومین عامل علی‌شناسایی شده، ماهیت توسعه-محور رویدادهای ورزشی می‌باشد. برنامه‌های بازیافت علاوه بر کاهش تولید ضایعات در طول برگزاری رویدادهای ورزشی می‌تواند به عنوان روش آموزشی توسعه پایدار برای تماشاگران محسوب شود؛ چنان‌که که به صورت الگو در سایر ابعاد زندگی افراد جامعه عمل نماید و الهام بخش آنها در اجرای سازگاری‌های زیست محیطی در زندگی روزمره‌شان باشد (کلیسون، ۲۰۱۴: ۳۴-۴۸). بر اساس نتایج تحقیق اسکینر، به منظور ایجاد انسجام اجتماعی در بخش‌ها و مناطق مختلف، باید میزان مشارکت در جامعه از طریق مشارکت در ورزش افزایش یابد. به این منظور برنامه‌های هدف‌گذاری شده باید به گونه‌ای طراحی شود که متناسب با ویژگی‌های جغرافیایی و فرهنگی باشد و بر مشارکت داوطلبانه ورزشی به منظور ایجاد شهروندان فعال تأکید کند (اسکینر، ۲۰۰۸: ۲۵۳-۲۷۵). یافته‌های تحقیقات ویسی (۱۳۸۹) نیز موید اهمیت آموزش در حفظ محیط زیست اماکن ورزشی، اهمیت جوانب ترویجی رویدادهای ورزشی و تأکید بر نقش توسعه‌ای و ابزاری رویدادهای ورزشی می‌باشد (ویسی، ۱۳۸۹: ۹۳-۱۰۶).

شرایط زمینه‌ای: شرایط زمینه‌ای یا بسترهای حاکم عبارت است از: سلسله شرایط خاصی که در آن فرآیندها و تعاملات برای اداره، کنترل و پاسخ به پدیده صورت می‌گیرد (کوربین و استراوس، ۲۰۰۸). از نظر مصاحبه‌شوندگان، زیرساخت‌های سبز و محیط زیست میزبان و بستری برای تحقق توسعه پایدار رویدادهای ورزشی است. در چشم‌انداز شهری که برنامه‌هایی نوشته و اجرا می‌شود می‌توان با تأمین زیرساخت‌های اکولوژیکی شهری مناسب، پایداری توسعه پایدار شهرها را تضمین کرد. ایجاد فضای سبز مناسب در مناطق شهری و صنعتی با رعایت اصول و قواعد علمی باعث کاهش اثرات زیان‌آور آلودگی‌های محیطی بر زندگی شهری می‌شود (عبادی، ۱۳۹۲). اماکن و تجهیزات ورزشی سبز جزو مهم‌ترین زیرساخت‌های توسعه پایدار ورزش کشور محسوب می‌شوند که در تحقیق حاضر به علت کمبود چنین زیرساخت‌هایی به عنوان چالشی مهم مورد بحث قرار می‌گیرند.

طی برگزاری رویدادهای ورزشی، بخش حمل و نقل مسئول تولید بیشتر گازهای گلخانه‌ای و تولید کربن محسوب می‌گردد و سیاست راه‌اندازی سیستم حمل و نقل سبز، راه‌حلی فوری و آشکار برای کاهش آلودگی‌های این سیستم است؛ چنان‌که هر نوع وسیله حمل و نقل سازگار با محیط زیست که گازهای سمی مخرب محیط زیست را منتشر نمی‌کند، باید در راس انتخاب دولت، سازمان ورزشی و شهروندان قرار گیرد. نتیجه این بخش با یافته‌های تحقیقات محمدنور و فراهانی (۱۳۹۵) در مورد رابطه اماکن ورزشی سبز و توسعه پایدار شهری، پاداش (۱۳۹۰) و سهرابی (۱۳۹۰) پیرامون اهمیت اماکن ورزشی سبز، فضاهای سبز موجود در اماکن ورزشی و تأثیر منفی اماکن ورزشی موجود در کشور بر میزان آلودگی‌های شهری و آسون شمدس (۲۰۱۵) در زمینه طراحی پایدار استادیوم‌های ورزشی هم‌خوانی دارد (پاداش، ۱۳۹۰: ۳۱-۳۶)، (سهرابی، ۱۳۹۰: ۱۳۳-۱۴۶) و (اشمدیس^۱، ۲۰۱۵).

1. Skinner

2. Schmedes

بر اساس نظرات مصاحبه‌شوندگان، یکی دیگر از عوامل زمینه‌ای موثر، الزامات و نظام مندی سیستم زیست محیطی ورزش با ریز عوامل موازین زیست محیطی در اماکن ورزشی سبز، نظام نامه محیط زیستی و قوانین، موازین زیست محیطی موجود و سیستم رسیدگی به تخلفات و مراعات محیط زیستی می باشد. گرچه دولت‌ها در قبال اجرا و رعایت کردن این مجموعه قوانین زیست محیطی مسئولیت اساسی دارند، اما جنبش‌های ورزشی نیز باید این قوانین را رعایت کنند. همچنین برای برنامه ریزی یک رویداد ورزشی یا ساخت تجهیزات و اماکن ورزشی باید قوانین و مقررات حفاظت از محیط زیست را رعایت کنند (بهمن پور، ۱۳۹۴). از این رو، لازم است که دیدگاه‌های کلان و زیربنایی توسعه منطبق با قانونمندی‌های حفاظت محیط زیست طراحی شود و هرگونه سیاست‌گذاری و برنامه ریزی برای توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی آینده کشور بر شالوده حفاظت محیط زیست، منابع طبیعی و بهره‌وری خردمندانه از این منابع با نگرش ایجاد تعادل و تناسب بین قانونمندی‌های محیط زیست و توسعه پایدار صورت گیرد (پاداش، ۱۳۹۰: ۳۱-۳۶). در توضیح عامل زمینه‌ای حاکمیت می توان اشاره نمود که توفیق سیاست‌های حفاظت از محیط زیست منوط به الزام‌بندگی‌های خصوصی و دولتی به رعایت ملاحظات زیست محیطی است و از آنجایی که در کشور ما دولت مجری قوانین زیست محیطی می باشد، در الزام بخش‌های خصوصی و سازمان‌های ذیربط نقش بسزایی دارد و بر نقش نهاد حاکمیتی تاکید بسیاری صورت می‌گیرد. نتایج این بخش با یافته‌های تحقیقات جعفری و جلالی فراهانی (۱۳۹۵) در زمینه عدم وجود استانداردها و قوانین ملی اماکن ورزشی سبز و ویسی (۱۳۸۹) و لوید (۲۰۱۶) پیرامون عامل قانون‌گذاری در جهت حفظ محیط زیست اماکن ورزشی هم‌خوانی دارد (جعفری، ۱۳۹۵) (ویسی، ۱۳۸۹) و (لوید، ۲۰۱۶).

در توضیح عامل زمینه‌ای «پیوست فرهنگی و سازمانی» می توان گفت که با توجه به تنوع محیط زیست و جاذبه‌های طبیعی کشور، هیچ ارگانی به تنهایی قادر به حفاظت از تمامی منظرهای طبیعی نخواهد بود و از آنجا که محیط زیست هسته مرکزی اکوتوریسم را تشکیل می‌دهد، گسترش فرهنگ حفظ منابع طبیعی و بهینه‌سازی صنعت اکوتوریسم و توسعه همه جانبه آن در آینده باید بر محور ترویج فرهنگ حفظ محیط زیست، توجه به جامعه محلی و مشارکت مردمی استوار باشد. آگاهی از اثرات زیست محیطی در سراسر جهان و در میان ملل، ایالات، صنایع و رفتارهای فردی به شدت گسترش یافته است (کارمایکل^۱، ۲۰۱۲: ۴۲۲-۲۵۳). اگر فرد به بیش صحیحی از شیوه رفتار و ضرر و زیان خود و جامعه اش برسد و به درستی تشخیص دهد که مطلوب‌ترین عمل کدام است، آنگاه سلامت فرهنگی - اجتماعی در جامعه را می توان شاهد بود. از این رو، جامعه دانشگاهی، نهادهای آموزشی، خانواده و افراد روشنفکر و رسانه‌ها تاثیر بسزایی در افزایش آگاهی‌های زیست محیطی دارند. نتایج این بخش با یافته‌های تحقیق رضوی (۱۳۹۴) در مورد راهکارها و اهمیت فرهنگ محیط زیستی در بین ورزشکاران و نتایج تحقیقات کاسپر (۲۰۱۲) در زمینه تاثیر باورها و هنجارهای دانشجویان مدیریت ورزشی در رابطه با آگاهی‌های زیست محیطی و اقدامات شخصی در قالب رفتارهای زیست محیطی شخصی و سازمانی و اهمیت میزان آگاهی ورزشکاران در شکاف بین عملکرد محیط زیستی آن‌ها و تحقیقات

کلیسون (۲۰۱۵) پیرامون اهمیت آگاهی های زیست محیطی اجتماعی در ایجاد استادیوم ها و اماکن ورزشی سبز هم خوانی دارد (رضوی، ۱۳۹۴: ۱۲۹-۱۴۲)، (کاسپر^۱، ۲۰۱۲: ۱۱-۲۹) و (کلیسون^۲، ۲۰۱۵: ۶۳-۸۳). مصاحبه شوندگان معتقد بودند وجود نظام نامه مدیریتی و برنامه ریزی نظام مند در این زمینه، بستری مناسب برای توسعه پایدار رویدادهای ورزشی می باشد. برنامه ریزی در جهت ایجاد تعادل و توازن در محیط زیست و داشتن برنامه راهبردی در این جهت از ضرورت های مدیریت آینده نگر در سازمان های ورزشی امروزه است و با تعیین ساز و کارهای تخصصی و تعریف شده و بهبود مداوم نظام مدیریت محیط زیست می توان به اهداف توسعه پایدار سازمان نزدیک تر شد. نتایج این بخش با تحقیقات ویسی (۱۳۸۹) در زمینه اهمیت مدیران متخصص و آگاه مجموعه های ورزشی در میزان آگاهی های زیست محیطی افراد و استینت (۲۰۱۶) با تاکید بیشتر بر برنامه ریزی، توسعه و مدیریت اماکن ورزشی در جهت پایداری ورزش دانشگاهی هم خوانی دارد (ویسی، ۱۳۸۹: ۹۳-۱۰۶) و (استینت^۳، ۲۰۱۶: ۹۲-۱۰۴).

۱۸۷

شرایط مداخله گر: شرایط مداخله گر به مثابه بستری باعث تخفیف یا تشدید پدیده ها می شود (کوربین و استراوس، ۲۰۰۸). این عوامل شامل «ماهیت رویداد و محیط زیست»، «عوامل محیطی و مالی کلان»، «منابع داخلی و خارجی»، «نظارت، قانون گریزی و لابی گری» و «ساختار صنعت ورزش کشور» می باشند. به طور بالقوه ورزش می تواند اثرات متنوعی- از اثرات ناچیز تا خسارت های عمده- بر اکوسیستم ها ایجاد کند. اساساً مقیاس و اهمیت اثر ایجاد شده به نوع و ابعاد رویداد ورزشی وابسته است. رویدادهای ورزشی، منابع اعم از تجدیدپذیر و تجدیدناپذیر را مصرف و تولید پسماند می کنند. مقدار منابع استفاده شده و در نتیجه میزان پسماند که باید جمع آوری، منتقل، تصفیه یا دفع گردد، اساساً به اندازه آن رویداد وابسته است (بهمن پور، ۱۳۹۴). از طرفی جوامع ملی به دلیل دانش های ویژه و تجربیات سنتی خویش، نقشی اساسی در اجرای مدیریت محیط زیست و توسعه دارند. پس هویت، فرهنگ و علایق آنها باید در نظر گرفته شود و از مشارکت آنها در اجرای توسعه پایدار نباید جلوگیری کرد. همچنین، مدیریت منابع انسانی در ایجاد تعهد و تعلق کارکنان در راستای پیاده سازی اهداف زیست محیطی، اهمیت بسزایی دارد (محمدی نژاد شورکایی و همکاران، ۱۳۹۵: ۶۹۴). نتایج این بخش پژوهش با مطالعات سیرام^۴ (۲۰۱۷) و احمدی^۵ (۲۰۱۵) در مورد مدیریت منابع انسانی سبز همخوانی دارد. دولتی بودن اقتصاد کلان کشور و وجود ساختار متکی بر نفت در سیاستگذاری های خرد و کلان موجب شده که بیشتر صنایع بزرگ کشور از جمله صنعت ورزش کشور و واحدهای دولتی ورزشی با نوعی چالش مواجه باشند، چرا که قدرت چانه زنی واحدهای تابعه، قدرت قانون گریزی این بخش ها را افزایش می دهد. از سوی دیگر، سختی ها و دشواری های اقتصادی که امروزه کشورمان با آن دست به گریبان است- از تورم گرفته تا نواسانات ارزی و ناپایداری هایی که فعالیت های اقتصادی را دشوار می کند- اولویت دهی به مسائل محیط

1. Casper
2. Kellison
3. Stinnett
4. Sriram
5. Ahmad

زیستی را در سازمان های ورزشی دچار مشکل نموده است و حمایت اندک دولت در این راستا و توان و تمایل کم بخش خصوصی در سرمایه گذاری های ورزش سبز بر شدت این چالش ها افزوده است. نتایج این بخش با یافته تحقیق جعفری و جلالی فراهانی (۱۳۹۵) در زمینه ساختار اقتصادی کشور و هزینه های بالا به عنوان موانعی در ساخت اماکن ورزشی سبز هم خوانی دارد (جعفری، ۱۳۹۵).

بنابراین با توجه به تمامی ویژگی های ورزش و زمینه های تحت تاثیر آن و با در نظر گرفتن این نکته که ورزش به عنوان صنعت در حال رشد و گسترش است و از نظر جهانی ارزش آن حدود ۶۰۰ میلیارد دلار برآورده شده است (مندعلی زاده، ۱۳۹۳) و همچنین نقش چشم گیر ترویجی آن در توسعه پایدار زیست محیطی کشور، توسعه همه جانبه در این صنعت مهم جهت بهره مندی حداکثری از تمامی مزایای آن با رعایت تمامی ابعاد زیست محیطی توسعه پایدار در این صنعت، ضروری به نظر می رسد. بی تردید، از طریق شناسایی عوامل موثر در دستیابی به توسعه پایدار کل کشور می توان گام های بزرگی را برداشت و شناسایی این عوامل به برنامه ریزان صنعت ورزش کشور کمک خواهد کرد تا در برنامه های خود با دید وسیع تری مسیر را برای رشد و توسعه پایدار هموار نمایند.

از آنجا که عملکردهای زیربنایی مستلزم تصمیم گیری، برنامه ریزی و حمایت در سطوح کلان و خرد می باشد، پیشنهاد می گردد که مدیران و صاحب نظران با استفاده از نتایج این تحقیق و پژوهش های علمی مرتبط، از طریق راهکارهایی همچون: مدیریت سبز رویدادهای ورزشی، ایجاد سخت افزارهای سبز ورزشی، حمایت بیشتر دولت و نیروهای پشتیبان، سیاست گذاری پایدار در ورزش کشور، بهره مندی هر چه بیشتر از نقش ترویجی رویدادهای ورزشی و تدوین نظام نامه زیست محیطی رویداد در برنامه ریزی های آتی مرتبط با توسعه پایدار زیست محیطی ورزش کشور تاثیرگذار باشند. کمیته ملی المپیک، وزارت ورزش و جوانان، دفتر محیط زیست و توسعه پایدار وزارت ورزش و جوانان، فدراسیون های ورزشی و سایر نهادهای مسئول در ورزش و همچنین کمیته توسعه پایدار و محیط زیست کشور می توانند با بهره مندی از این شاخص ها و عوامل، برنامه های عملیاتی جهت پیاده سازی آنها را اجرایی و اعمال نمایند.

منابع

- بازرگان، عباس. (۱۳۸۷). مقدمه‌ای بر روش‌های تحقیق کیفی و آمیخته؛ رویکردهای متداول در علوم رفتاری. تهران: انتشارات دیدار
- بهمن‌پور، هومن. (۱۳۹۴). ورزش و محیط زیست؛ ویژه ورزشکاران و مدیران ورزشی. دفتر محیط زیست و توسعه پایدار، وزارت ورزش و جوانان، ص ۹.
- پاداش، دنیا؛ پاداش، امین؛ نادریان، مسعود و سلطان حسینی، محمد (۱۳۹۰). «بررسی اثرات محیط زیستی اماکن ورزشی بر محیط شهری». محیط زیست و توسعه، ۳، صص ۳۱-۳۶.
- جعفری، سعید. (۱۳۹۵). «بررسی موانع طراحی و ساخت امکانات ورزشی سبز از منظر کارشناسان». پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
- رضوی. محمد حسین و بوژمهرانی. سارا (۱۳۹۴). «راهکارهای توسعه فرهنگ زیست محیطی در ورزش». فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات راهبردی ورزش و جوانان. شماره ۲۹، صص ۱۲۹-۱۴۲.
- سهرابی، پوریا؛ کاشف، میر محمد؛ جوادی پور، محمد و حسینی، فاطمه السادات. (۱۳۹۰). «بررسی وضعیت دسترسی، هم‌جواری و ساخت اماکن و فضاهای ورزشی شهرستان ارومیه با توجه به استانداردها». پژوهش در علوم ورزشی. ۱۱، صص ۱۳۳-۱۴۶.
- عبادی، مریم. (۱۳۹۲). «اهمیت فضای سبز در زیرساخت‌های شهری و نقش آن در کاهش آلودگی محیط زیست». دومین کنفرانس ملی حفاظت و برنامه ریزی محیط زیست.
- فراهانی، ابوالفضل و شعبانی مقدم، کیوان. (۱۳۹۶). مدیریت زیست محیطی در ورزش. تهران: انتشارات حتمی
- کیخسروی یزد. افسانه. (۱۳۹۲). «بررسی موانع و محدودیت‌های ورزش هندبال در شهرستان سبزوار و ارائه راهکارهای توسعه پایدار». پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه حکیم سبزواری.
- وزارت ورزش و جوانان. (۱۳۹۴). گزارش راهبردی وزارت ورزش و جوانان. ورزش و محیط زیست، وزارت ورزش و جوانان، ص ۲۵.
- محمدنژاد شورکایی، مجتبی و سیدجوادین، سیدرضا. (۱۳۹۵). «ارائه چارچوبی برای مدیریت منابع انسانی سبز». فصل نامه مدیریت دولتی. دوره ۸، شماره ۴، صص ۶۹۱-۷۱۰.
- محمدنور، مهیا. (۱۳۹۵). «بررسی رابطه بین مکان‌های سبز و توسعه پایدار شهری». پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
- مند علی زاده، زینب. (۱۳۹۳). «طراحی و تبیین الگو و شاخص‌های کارآفرینی پایدار در ورزش کشور». رساله دکتری، دانشگاه تربیت مدرس.
- ویسی، هادی و مجدالدین، اکبر. (۱۳۸۹). «بررسی سازو کارها و زمینه‌های مشارکت عمومی در حفاظت از محیط زیست طبیعی». محیط زیست طبیعی (منابع طبیعی ایران). دوره ۶۳، شماره ۱، صص ۹۳-۱۰۶.
- Ahmad, S. (2015). "Green Human Resource Management: Policies and practices". Cogent Business & Management, 2: 1-13.
- Casper, J., Pfahl, M., McSherry, M. (2012). "Athletics department awareness and action regarding the environment: A study of NCAA athletics department sustainability practices". Journal of Sport Management, 26(1):11-29.
- Carmichael, J.T., Jenkins, J.C., Brulle, R. J. (2012). "Building environmentalism:

- The founding of environmental movement organizations in the United States, 1900-2000**". *The Sociological Quarterly*, 53(3):422-53
- Collins, C.M., Steg, L., Koning, M. A. (2007). **"Customers' values, beliefs on sustainable corporate performance, and buying behavior"**. *Psychology & Marketing*. 24(6):555-77.
 - Council UGB. (2009). **Green building and LEED core concepts**. USGBC: Washington, DC, USA
 - Dyllick, T., Hockerts, K. (2002). **"Beyond the business case for corporate sustainability"**. *Business strategy and the environment*, 11(2):130-41.
 - Lloyd, C., Harris, M. & Andrew, C. (2016). **"The greening of organizational culture, Management views on the depth, degree and diffusion of change"**. *Journal of Organizational Change Management*, 15(3): 214 – 234.
 - Kellison, T. B., Kim, Y. K. (2014). **"Marketing pro-environmental venues in professional sport: Planting seeds of change among existing and prospective consumers"**. *Journal of Sport Management*, 28(1):34-48.
 - Kellison, T. B., Trendafilova S., McCullough B. P. (2015). **"Considering the social impact of sustainable stadium design"**. *International Journal of Event Management Research*, 10 (1) :63-83.
 - Krueger R, Savage L. (2007). **"City-regions and social reproduction: a 'place' for sustainable development?"** *International Journal of Urban and Regional Research*, 31(1):215-23.
 - Moini, J, Hamid, S & Szuchy, K. (2014). **"Adoption of green strategy by Danish firms"**. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 5(2):197–223.
 - Parrish B.D. (2010). **"Sustainability-driven entrepreneurship: Principles of organization design"**. *Journal of Business Venturing*. 25(5):510-23.
 - Pezzey, J.C. (2004). **"Sustainability policy and environmental policy"**. *Scandinavian Journal of Economics*. 106(2):339-59.
 - Savitz, A. (2013). **The triple bottom line: how today's best-run companies are achieving economic, social and environmental success-and how you can too**. John Wiley & Sons.
 - Schmedes, S. (2015). **Sustainable design of sports stadiums: case study analysis**

of stadiums for the Olympic Games 2000 in Sydney, 2004 in Athens and 2008 in Beijing. Cardiff University.

- Sriram, V.P. and Suba, M. (2017). **“Impact of Green Human Resource Management (G-HRM) Practices over Organization Effectiveness”**. Journal of Advanced Research in Dynamical and Control Systems, 14(5): 386-394.
- Skinner, J., D. H. Zakus, et al. (2008). **“Development through Sport: Building Social Capital in Disadvantaged Communities”**. Sport Management Review, 11(3): 253-275.
- Stinnett, B., Gibson, F. (2016). **“Sustainability and recreational sports facilities: An exploratory study regarding levels of institutional adoption”**. Recreational Sports Journal, 40(1):92-104.
- U.S. Green Building Council. (2011a). **About USGBC**. Retrieved from <http://www.usgbc.org>.